

رابطه‌آشنایی با مباحث پایه و نظری رشته تحصیلی و نگرش به آن: مورد پژوهشی دانشجویان کتابداری و اطلاع‌رسانی

احسان گرابی

دانشجوی کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه شهید چمران اهواز
Ehsan.geraei@gmail.com

صبا سیامکی (نویسنده مسئول)

دانشجوی کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه شهید چمران اهواز
Saba.siamaki@gmail.com

تاریخ دریافت: ۱۳۹۰/۴/۱۵؛ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۰/۱۱/۱۵

چکیده

هدف: این مطالعه با هدف تعیین میزان آشنایی دانشجویان کتابداری و اطلاع‌رسانی با مباحث پایه و نظری رشته تحصیلی و نگرش نسبت به آن و بررسی رابطه بین این دو انجام شد.

روش: این مطالعه به روش پیمایشی انجام شد. دانشجویان کارشناسی کتابداری و اطلاع‌رسانی در حال تحصیل دانشگاه‌های تهران، شهید چمران، و فردوسی مشهد در سال تحصیلی ۱۳۹۱-۱۳۹۰ به عنوان جامعه آماری مورد بررسی قرار گرفتند. حجم نمونه ۱۰۸ نفر بود. ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه‌ای محقق ساخته بر اساس طیف پنج ارزشی لیکرت بود. داده‌ها با نرم افزار SPSS تجزیه و تحلیل گردید و از آزمون‌های آماری تی وابسته، تی مستقل، و ضریب همبستگی پیرسون برای تجزیه و تحلیل استفاده شد.

یافته‌ها: یافته‌های پژوهش نشان داد میزان آشنایی دانشجویان سال چهارم با مباحث پایه و نظری رشته تحصیلی نسبت به دانشجویان سال سوم از وضعیت بهتری برخوردار بود. نگرش دانشجویان نسبت به رشته تحصیلی شان مثبت بود. هم‌چنین همبستگی قوی بین میزان آشنایی با مباحث پایه و نظری رشته تحصیلی و نگرش نسبت به آن وجود داشت.

اصالت/ارزش: یافته‌های این پژوهش می‌تواند به استادان کتابداری و اطلاع‌رسانی در شناسایی ضعف‌های دانشجویان در زمینه آشنایی با مباحث پایه و نظری رشته و نگرش مثبت نسبت به آن، و تلاش در جهت ارتقاء آن‌ها کمک کند.

کلیدواژه‌ها: مبانی نظری، نگرش، کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه تهران، دانشگاه فردوسی مشهد،

دانشگاه شهید چمران

مقدمه

رشد و توسعه هر جامعه در ابعاد اقتصادی، فرهنگی، سیاسی، و اجتماعی متأثر از نیروی انسانی آن است. در این میان، آموزش از عوامل اساسی در تربیت نیروی انسانی به شمار می‌رود که به تغییر رفتار و ایجاد مجموعه‌ای از دانش، تفکر، نگرش، ارزش‌ها و مهارت‌ها منجر می‌شود (میرزاییگی، ۱۳۸۰، ص ۱۵). بسیاری از تغییرات ایجاد شده در رفتار یادگیرنده در قالب یک برنامه درسی جامع و مانع اتفاق می‌افتد که شامل محتوای رسمی و غیررسمی، فرایند محتوا و آموزش‌های آشکار و پنهان است و به وسیله آن فراگیر، دانش لازم را به دست می‌آورد، مهارت‌ها را کسب می‌کند و گرایش‌ها و ارزش‌ها را در خود تغییر می‌دهد (ملکی، ۱۳۷۹، ص ۱۷).

آموزش کتابداری و اطلاع‌رسانی - اگرچه در این راه با مشکلاتی مواجه بوده است - رسالت مهمی در تکامل درک و نگرش حرفه‌ای دانش‌آموختگان از رشته تحصیلی خود بر عهده دارد. به زعم رهادوست (۱۳۸۴) منشأ مشکلات آموزش کتابداری و اطلاع‌رسانی، بحران‌های نظری رشته و مسائل مربوط به برنامه‌های آموزش رسمی کشور است. وی بر این باور است که مدرسان فاقد تصویری دقیق از ماهیت، تاریخ و فلسفه علمی رشته هستند، و توان انتقال آن را به دانشجویان ندارند و این در حقیقت آغاز سرگردانی دانشجویان در مقطع‌های کارشناسی و کارشناسی ارشد است.

دانشجویی که به تازگی به این حوزه وارد شده از نیمسال تحصیلی اول متوجه می‌شود که نمی‌تواند در پاسخ به پرسش‌های بی‌شماری که از وی درباره رشته‌اش پرسیده می‌شود، تعریف روشن و جامعی ارائه کند و این هم‌چنان تا سطوح بالا باقی می‌ماند، و هر کجا از او پرسیده می‌شود کتابداری و اطلاع‌رسانی چیست؟ چه کارهایی انجام می‌دهد؟ چگونه دانشی است؟ حوزه‌های پژوهشی آن کدام‌اند؟ و بسیاری پرسش‌های دیگر، در پاسخ باز می‌ماند. در صورتی که افراد نتوانند به درک مناسبی از مبانی فلسفی و نظری، اهداف، و رسالت‌های رشته تحصیلی خود برسند، کاربردهایش را ندانند و در نهایت آن را مفید ارزیابی نکنند، قادر نخواهند بود در آن رشته به خوبی فعالیت کنند، یا نسبت به توسعه توان‌مندی‌های خود در زمینه‌های تخصصی اشتیاقی نشان دهند (فتاحی، ۱۳۸۸).

برون‌داد آموزش دانشگاهی رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی، پرورش فارغ‌التحصیلانی است

که شاغلان بالقوه یا بالفعل واحدهای مختلف کتابداری و اطلاع‌رسانی محسوب می‌شوند. عملکرد این واحدها، در واقع، متأثر از آن چیزی است که در دوره فراگیری در اختیار نیروی انسانی قرار گرفته است. میزان آشنایی با آن چه باید انجام دهند، دامنه آگاهی آنان نسبت به محیطی که واحد کاری آنها در آنجا قرار گرفته است، توانایی تعاطی اندیشه با سایر حوزه‌های علمی، و قدرت تجزیه و تحلیل مسائل، اعتماد به نفس حرفه‌ای، باور به این که آن چه انجام می‌دهند می‌تواند در نظام‌های علمی اثرگذار باشد، و موارد متعدد دیگر قادر است درک و نگرشی مثبت نسبت به رشته تحصیلی در دانشجویان بیافریند (حری، ۱۳۸۴). ایجاد نگرش مثبت نسبت به رشته تحصیلی باید جزئی از برنامه‌های آموزشی رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی باشد، و این از طریق توصیه و اندرز حاصل نمی‌شود، بلکه در فرایند آموزش بایستی به گونه‌ای عمل شود که درک و نگرش دانشجویان به سمت مثبتی سوق داده شود.

بال^۱ (۱۳۷۳، ص ۱۲۷) ترکیب شناخت‌ها، احساس‌ها و آمادگی برای عمل نسبت به یک چیز معین را، نگرش شخص نسبت به آن چیز می‌داند. ساکی (۱۳۷۲) اظهار می‌دارد که مطالعه نگرش به عنوان یکی از ممتازترین مفاهیم روان‌شناسی اجتماعی، جایگاه ویژه‌ای در پژوهش‌های علوم انسانی پیدا کرده است. اهمیت این موضوع بدین دلیل است که نگرش‌های فرد در دوران مختلف زندگی هماهنگ با محیط اطراف دستخوش تغییر می‌شود (نقل در؛ شریفی و طاهری نساج، ۱۳۸۱). بیشتر پژوهش‌ها نیز حاکی از این است که نگرش‌ها در دوران دانشجویی امکان بیش‌ترین تغییر را پیدا می‌کنند (گتزلز^۲، ۱۳۷۴، ص ۲۶۴) بنابراین در اینجا به تعدادی از تحقیقاتی که درباره نگرش‌های دانشجویان انجام شده است، اشاره می‌شود. دیانی (۱۳۸۱)، بیگدلی و آبام (۱۳۸۲)، اکبری و افشار (۱۳۸۹)، منصوریان (۲۰۰۹)، هریس و ویلکینسن^۳ (۲۰۰۱)، و برکزن - آریب و مندلوویتز^۴ (۲۰۰۴) به مطالعه نگرش و سطح ادراکات دانشجویان کتابداری و اطلاع‌رسانی نسبت به رشته تحصیلی‌شان در داخل و خارج از کشور پرداخته‌اند. اکبری و افشار (۱۳۸۹) به بررسی تأثیر برنامه آموزش کتابداری و اطلاع‌رسانی در شکل دادن خودپنداره حرفه‌ای دانش‌آموختگان کارشناسی کتابداری و اطلاع‌رسانی پرداختند. منصوریان (۲۰۰۹) تأثیر به کارگیری روش یادگیری مبتنی بر پرسش^۵ را بر روند شکل‌گیری ادراکات

1. Ball

4. Baruchson-Arbib and Mendelovitz

2. Getzels

5. Inquiry-based learning (IBL)

3. Harris and Wilkinson

دانشجویان سال اول کارشناسی کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه تربیت‌معلم بررسی نمود. پژوهش‌های دیگری نیز در حوزه‌های زیست‌شناسی (پروکاپ، تانکر، و چودا^۱، ۲۰۰۷)، پزشکی (صدر ارحامی، کلانتری و عطارد، ۱۳۸۳)، و بهداشت (صمدی، تقی‌زاده، کاشی‌تراش اصفهانی، و محمدی، ۱۳۸۸) انجام شده است.

با علم به این که لازمه تغییر در نگرش و درک مثبت از حرفه کتابداری و اطلاع‌رسانی، آشنایی هر چه بیش تر کتابداران با مبانی پایه و نظری رشته تحصیلی خود و ارزش‌های آن است، پژوهش حاضر بر آن است تا به سنجش میزان آشنایی دانشجویان کارشناسی کتابداری و اطلاع‌رسانی با مباحث نظری و پایه رشته تحصیلی خود و نیز نگرش‌ها آن‌ها نسبت به آن، و رابطه میان آن دو پردازد.

پرسش‌های اساسی

۱. آشنایی دانشجویان دوره کارشناسی کتابداری و اطلاع‌رسانی با مباحث پایه و نظری رشته تحصیلی خود چقدر است؟
۲. آیا میان ترم تحصیلی و میزان آشنایی دانشجویان با مباحث پایه و نظری رشته تحصیلی رابطه معنی‌داری وجود دارد؟
۳. نگرش دانشجویان دوره کارشناسی کتابداری و اطلاع‌رسانی نسبت به رشته تحصیلی خود چگونه است؟
۴. آیا میان ترم تحصیلی و نگرش نسبت به رشته تحصیلی رابطه معنی‌داری وجود دارد؟
۵. آیا میان آشنایی دانشجویان با مباحث پایه و نظری رشته تحصیلی و نگرش نسبت به آن رابطه معنی‌داری وجود دارد؟

روش پژوهش

با توجه به اینکه رویکرد تحقیق حاضر بررسی نگرش دانشجویان است، این مطالعه به روش پیمایشی انجام شد. کلیه دانشجویان سال سوم و چهارم مقطع کارشناسی کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه‌های تهران، شهید چمران، و فردوسی مشهد در سال تحصیلی ۱۳۹۱-۱۳۹۰

1. Prokop, tuncer&chuda

به‌عنوان جامعه آماری انتخاب شدند و پرسشنامه پژوهش میان آن‌ها توزیع شد. تجزیه و تحلیل نهایی روی ۱۰۸ پرسشنامه بازگشتی انجام گرفت. علت انتخاب دانشجویان سال سوم و چهارم آن بود که آن‌ها در آستانه فارغ‌التحصیلی قرار داشتند و انتظار می‌رفت که به شناخت نسبتاً کاملی از رشته تحصیلی خود دست یافته باشند. از طرف دیگر، تصور می‌شد که محیط کار نیز تأثیرات جدی بر نگرش آن‌ها نداشته است چرا که بسیاری از آن‌ها هنوز وارد بازار کار نشده بودند. ابزار پژوهش، پرسشنامه محقق ساخته مشتمل بر ۱۶ پرسش بر اساس طیف پنج ارزشی لیکرت بود. روایی محتوایی آن به تأیید ۸ نفر از اساتید گروه‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی، علوم تربیتی، و روان‌شناسی دانشگاه شهید چمران رسید و پایایی آن بر اساس فرمول آلفای کرونباخ محاسبه گردید. ضریب آلفای کرونباخ متغیرهای «مباحث پایه و نظری رشته تحصیلی خود» و «درک مثبت از رشته تحصیلی خود و جهت‌گیری مثبت نسبت به آن» به ترتیب ۰/۹۲ و ۰/۸۷ بود.

به‌منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها، برای هر گزینه برحسب نوع پاسخ، به ترتیب از خیلی کم تا خیلی زیاد، نمره یک تا پنج در نظر گرفته شد. بر این اساس، نمره ۸ کم‌ترین و نمره ۴۰ بیش‌ترین نمره‌ای بود که هر دانشجو می‌توانست در هر یک از متغیرها کسب کند. از این رو، برای ارزیابی وضعیت دانشجویان در هر متغیر، میانگین نمرات دانشجویان با میانگین هر یک از متغیرها، که نمره ۲۴ بود، مقایسه گردید. نمرات کم‌تر از ۲۴ به‌عنوان وضعیت نامطلوب و نگرش منفی، و نمرات بیش‌تر از آن به‌عنوان وضعیت مطلوب و نگرش مثبت در نظر گرفته شد. از نرم‌افزار SPSS و آزمون‌های آماری T وابسته، T مستقل، و ضریب همبستگی پیرسون برای تجزیه و تحلیل استفاده شد.

یافته‌ها

پرسش اول درباره میزان آشنایی دانشجویان دوره کارشناسی کتابداری و اطلاع‌رسانی با مباحث پایه و نظری رشته تحصیلی بود. همان‌طور که در جدول ۱ مشاهده می‌شود، میانگین متغیر «آشنایی با مباحث پایه و نظری رشته تحصیلی»، در دانشجویان سال سوم و چهارم به ترتیب کم‌تر و بیش‌تر از نمره میانگین است. کم‌ترین و بیش‌ترین نمره کسب شده توسط دانشجویان

سال سوم به ترتیب به گویه‌های «توانایی تشریح محتوا، هدف وجودی و خدمات علمی رشته تحصیلی برای دیگران» و «آشنایی با جایگاه رشته تحصیلی در بین دیگر رشته‌های دانشگاهی» تعلق دارد.

جدول ۱. شاخص‌های آماری مربوط به متغیر آشنایی با مباحث پایه و نظری رشته تحصیلی به تفکیک گویه‌ها

سال سوم (نمونه = ۷۲ نفر)		سال چهارم (نمونه = ۳۶ نفر)		گویه‌ها
انحراف میانگین استاندارد	انحراف میانگین استاندارد	انحراف میانگین استاندارد	انحراف میانگین استاندارد	
۰/۷۷	۳/۴۴	۰/۷۳	۲/۹۵	آشنایی با اهداف آموزش دانشگاهی رشته تحصیلی
۰/۸۵	۳/۸۸	۰/۸۶	۲/۷۵	توانایی تشریح محتوا، هدف وجودی و خدمات علمی رشته تحصیلی برای دیگران
۰/۸۳	۳/۸۶	۰/۹۳	۲/۸۶	توانایی توضیح و پرداختن به مباحث پایه رشته تحصیلی
۰/۸۸	۳/۷۲	۰/۸۴	۲/۷۷	میزان آشنایی با نظریه‌های پایه رشته تحصیلی
۰/۴۰	۳/۸۰	۰/۹۰	۳	میزان آشنایی با کارکردهای کتابداری، کتابخانه، و رشته تحصیلی
۰/۵۸	۳/۳۳	۰/۹۰	۲/۸۳	آشنایی با خاستگاه و تاریخچه رشته تحصیلی
۰/۷۱	۳/۳۳	۰/۹۹	۲/۸۷	توانایی پرداختن به چالش‌های کنونی رشته تحصیلی
۰/۸۹	۳/۷۷	۱/۰۷	۳/۰۵	آشنایی با جایگاه رشته تحصیلی در بین دیگر رشته‌های دانشگاهی
۴/۹۷	۲۹/۱۶	۵/۱۱	۲۳/۱۱	متغیر آشنایی با مباحث پایه و نظری رشته تحصیلی

دانشجویان سال چهارم توانایی بیش‌تری در پرداختن به «محتوا، هدف وجودی و خدمات علمی رشته تحصیلی برای دیگران» نسبت به سایر گویه‌ها دارند و در زمینه «آشنایی با خاستگاه و تاریخچه رشته تحصیلی» و «توانایی پرداختن به چالش‌های کنونی آن» از توانایی کم‌تری برخوردارند.

نتایج جدول ۲ نشان می‌دهد، بین میانگین نمره متغیر «آشنایی با مباحث پایه و نظری رشته تحصیلی» با نمره ملاک در دانشجویان سال سوم اختلاف معنی‌داری وجود ندارد. پایین بودن نمره آن‌ها نسبت به نمره ملاک بیانگر وضعیت نامطلوب دانشجویان در این متغیر است. اختلاف معنی‌دار نمره دانشجویان سال چهارم با نمره ملاک، و بیش‌تر بودن نمره آن‌ها نسبت به نمره ملاک دال بر وضعیت مطلوب آن‌ها در این متغیر است.

جدول ۲. نتایج آزمون T تک‌نمونه‌ای برای بررسی میزان آشنایی دانشجویان با مباحث پایه و نظری رشته تحصیلی

نمره ملاک = ۲۴							شاخص‌های آماری	متغیر
سطح معنی‌داری	مقدار تی	درجه آزادی	اختلاف میانگین	انحراف استاندارد	میانگین	گروه‌های مقایسه		
۰/۱۴	-۱/۴۷	۷۱	-۰/۸۸	۵/۱۱	۲۳/۱۱	سال سوم	آشنایی با مباحث پایه و نظری رشته تحصیلی	
۰/۰۰۱	۶/۲۳	۳۵	۵/۱۶	۴/۹۷	۲۹/۱۶	سال چهارم		

پرسش دوم در این باره بود که آیا میان ترم تحصیلی و میزان آشنایی دانشجویان با مباحث پایه و نظری رشته تحصیلی رابطه معنی‌داری وجود دارد یا خیر. با استناد به داده‌های جدول ۳ می‌تواند گفت که اگرچه در میانگین نمرات کسب شده توسط دانشجویان سال چهارم و سال سوم اختلاف وجود دارد (۶/۰۵ = اختلاف میانگین)، اما آزمون T گروه‌های مستقل معنی‌داری این اختلاف را تأیید نمی‌کند.

جدول ۳. نتایج آزمون T گروه‌های مستقل برای مقایسه میانگین نمرات دانشجویان در متغیر آشنایی با مباحث پایه و نظری رشته، به تفکیک ترم

نتیجه	سطح معنی‌داری	درجه آزادی	خطای استاندارد	I محاسبه شده	اختلاف میانگین	سال سوم		متغیر		
						انحراف استاندارد	میانگین			
معنی‌دار نیست	۰/۸۳	۱۰۸	۱/۰۳	-۵/۸۵	۶/۰۵	۴/۹۵	۲۹/۱۶	۵/۱۱	۲۳/۱۱	مباحث پایه و نظری رشته تحصیلی خود

پرسش سوم درباره این بود که نگرش دانشجویان دوره کارشناسی کتابداری و اطلاع‌رسانی نسبت به رشته تحصیلی خود چگونه است. اطلاعات جدول ۴ حاکی از این است که، میانگین متغیر «نگرش دانشجویان نسبت به رشته تحصیلی»، در دانشجویان سال سوم و چهارم بیش‌تر از نمره ملاک، و بیانگر نگرش مثبت دانشجویان نسبت به رشته تحصیلی‌شان است. کم‌ترین و بیش‌ترین نمره کسب شده توسط دانشجویان سال سوم به گویه‌های «امیدواری به آینده رشته تحصیلی» و «آشنایی با کاربردهای رشته تحصیلی» تعلق دارد. دانشجویان سال چهارم بیش‌ترین نمره را در گویه «اعتقاد به مفید بودن رشته تحصیلی»، و همانند دانشجویان سال سوم، کم‌ترین نمره را در گویه «امیدواری به آینده رشته تحصیلی» کسب نموده‌اند.

جدول ۴. شاخص‌های آماری مربوط به متغیر نگرش دانشجویان نسبت به رشته تحصیلی به تفکیک گویه‌ها

گویه‌ها	سال سوم (نمونه = ۷۲ نفر)		سال چهارم (نمونه = ۳۶ نفر)	
	میانگین	انحراف استاندارد	میانگین	انحراف استاندارد
آشنایی با جایگاه اجتماعی رشته تحصیلی در جامعه اطلاعاتی	۳/۲۶	۱	۳/۸۰	۰/۴۶
امیدواری به آینده رشته تحصیلی	۲/۸۴	۱/۳۷	۳/۳۰	۱
آگاهی از وضعیت رشته تحصیلی در حال حاضر	۳/۰۱	۱/۰۵	۳/۵۸	۰/۵۰
آگاهی از آینده حرفه‌ای و شغلی رشته تحصیلی	۲/۹۳	۱/۱۱	۳/۵۰	۰/۶۵
اعتقاد به مفید بودن رشته تحصیلی	۳/۱۹	۱/۲۴	۴/۱۳	۰/۷۲
آشنایی با وظایف رشته تحصیلی در جامعه اطلاعاتی	۳/۳۳	۰/۹۱	۳/۹۴	۰/۸۲
میزان علاقه به رشته تحصیلی	۲/۹۱	۱/۱۲	۳/۸۶	۰/۴۸
انگیزه ادامه تحصیل در رشته تحصیلی	۳	۱/۳۰	۳/۷۵	۰/۸۴
متغیر نگرش نسبت به رشته تحصیلی	۲۴/۵۰	۴/۹۷	۲۹/۸۸	۴/۰۷

آن گونه که از جدول ۵ برمی آید علیرغم نگرش مثبت دانشجویان سال سوم نسبت به رشته تحصیلی خود، آزمون T تک نمونه‌ای تفاوت معنی‌داری را نشان نمی‌دهد. این در حالی است که بین میانگین نمرات کسب شده توسط دانشجویان سال چهارم با نمره ملاک، اختلاف معنی‌داری وجود دارد. دانشجویان سال چهارم نیز نگرش مثبتی نسبت به رشته تحصیلی خود دارند.

جدول ۵. نتایج آزمون T تک نمونه‌ای برای بررسی میزان آشنایی دانشجویان با مباحث پایه و نظری رشته تحصیلی

نمره ملاک = ۲۴							
سطح معنی‌داری	مقدار تی	درجه آزادی	اختلاف میانگین	انحراف استاندارد	میانگین	شاخص‌های آماری	متغیر
						گروه‌های مقایسه	
۰/۵۳	۰/۶۳	۷۱	۰/۵۰	۴/۹۷	۲۴/۵۰	سال سوم	نگرش نسبت به
۰/۰۰۱	۸/۶۸	۳۵	۵/۸۸	۴/۰۷	۲۹/۸۸	سال چهارم	رشته تحصیلی

پرسش چهارم در این باره بود که آیا میان ترم تحصیلی و نگرش مثبت نسبت به رشته تحصیلی رابطه معنی‌داری وجود دارد یا خیر. داده‌های جدول ۶ نشان‌دهنده اختلاف معنی‌دار بین میانگین نمرات کسب شده توسط دانشجویان سال سوم و چهارم در متغیر «نگرش نسبت به رشته تحصیلی» است. این نشان می‌دهد که دانشجویان سال چهارم نسبت به دانشجویان سال سوم، نگرش مثبت بیشتری نسبت به رشته تحصیلی شان دارند.

جدول ۶. نتایج آزمون T گروه‌های مستقل برای مقایسه میانگین نمرات دانشجویان در متغیر نگرش مثبت به رشته

تحصیلی به تفکیک ترم

نتیجه	سطح معنی‌داری	درجه آزادی	خطای استاندارد	T محاسبه شده	اختلاف میانگین	سال سوم		سال چهارم		متغیر
						میانگین	انحراف استاندارد	میانگین	انحراف استاندارد	
نگرش نسبت به رشته تحصیلی	۰/۰۰۱	۱۰۲	۱/۰۴	-۵/۱۵	۵/۳۸	۲۹/۸۸	۶/۷۴	۲۴/۵۰	۴/۰۷	۲۴/۵۰

پرسش پنجم به این مسئله پرداخت که آیا میان آشنایی دانشجویان با مباحث پایه و نظری رشته تحصیلی و نگرش نسبت به آن رابطه معنی‌دای وجود دارد یا خیر. به منظور بررسی رابطه اینکه آیا بین آشنایی با مباحث پایه و نظری رشته تحصیلی و نگرش مثبت نسبت به آن رابطه معنی‌داری وجود دارد، از روش تحلیل همبستگی پیرسون استفاده شد. همان‌طور که در جدول ۷ مشاهده می‌شود، بین آشنایی با مباحث پایه و نظری رشته تحصیلی و نگرش مثبت نسبت به آن رابطه معنی‌دار مثبتی وجود دارد ($t = 0/69$, $p > 0/001$)، که بیانگر همبستگی قوی بین دو متغیر است. همان‌گونه که انتظار می‌رفت با افزایش آشنایی دانشجویان با مباحث پایه و نظری رشته تحصیلی‌شان، نگرش مثبت آن‌ها از رشته‌شان نیز افزایش می‌یابد.

جدول ۷. ضریب همبستگی بین آشنایی با مباحث پایه و نظری رشته تحصیلی و نگرش مثبت نسبت به آن

نگرش مثبت نسبت به رشته تحصیلی				متغیر
سطح معنی‌داری	P-Value	ضریب همبستگی پیرسون	تعداد پاسخگو	
۰/۰۰۱	۰/۰۵	۰/۶۹	۱۰۸	آشنایی با مباحث پایه و نظری رشته تحصیلی

نتیجه‌گیری

همان‌طور که بحث شد علاقه به رشته تحصیلی نوعی برداشت احساسی از مواجهه با یک رشته تحصیلی است (شارع‌پور، صالحی، و فاضلی، ۱۳۸۰)، اما نگرش مثبت نسبت به آن، مقوله دیگری است و نقش آموزش عالی در شکل‌گیری آن انکارناپذیر است. یافته‌های به‌دست آمده از این پژوهش نشان داد که میزان آشنایی دانشجویان سال سوم دوره کارشناسی کتابداری و اطلاع‌رسانی از مباحث پایه و نظری رشته تحصیلی با اختلاف ناچیزی از نمره ملاک، از وضعیت نامطلوبی برخوردار است و این در حالی است که دانشجویان سال چهارم از وضعیت مطلوبی در این متغیر برخوردارند. به عبارتی هر چه مقطع دانشجویان بالاتر می‌رود میزان آشنایی آن‌ها با مباحث پایه و نظری رشته تحصیلی افزایش می‌یابد. منصوریان (۲۰۰۹) در پژوهش خود

به نتایج مشابهی دست یافت. وی ابراز داشت که با استفاده از شیوه‌های نوین یادگیری همچون یادگیری مبتنی بر پرسش می‌توان به کامل شدن ادراک دانشجویان از رشته تحصیلی‌شان کمک کرد. این در حالی است که پژوهش اکبری و افشار (۱۳۸۹) نشان داد که تعدادی از دانشجویان پس از گذارندن دوران تحصیلی‌شان هنوز هم قادر به ارائه تعریفی از حرفه خود نیستند و آشنایی کاملی با آن ندارند.

هم‌چنین یافته‌های پژوهش نشان داد که دانشجویان سال سوم و چهارم نگرش مثبتی به رشته تحصیلی خود دارند. اختلاف معنی‌دار بین دانشجویان بیانگر تأثیر محتوای آموزشی بر بیشتر مثبت نمودن نگرش دانشجویان است. توجه نهادها و سازمان‌های دولتی و غیردولتی مختلف به نیروهای متخصص کتابداری و اطلاع‌رسانی، تأسیس دانشکده کتابداری و اطلاع‌رسانی، تصویب گرایش‌های متنوع، موفقیت اساتید و دانشجویان کتابداری و اطلاع‌رسانی در مسؤلیت‌های مختلف و کسب جوایز ملی و بین‌المللی از جمله عواملی هستند که می‌توانند این امیدواری را توجیه کنند. یارویی (۱۳۷۳) در پژوهش خود به این نتیجه رسید که محتوای برنامه درسی، وسایل آموزش و امکانات رفاهی در مثبت شدن نگرش دانشجویان نسبت به رشته‌های تحصیلی خویش مؤثر بوده و توانسته است نگرش مثبتی در دانشجویان مراکز تربیت معلم ایجاد کند. دیانی (۱۳۸۱) نیز جذابیت، تنوع، و دشواری درس‌های سال سوم و چهارم دوره کارشناسی کتابداری و اطلاع‌رسانی را در تغییر نگرش دانشجویان به رشته تحصیلی مؤثر می‌داند و همچنین به نقش گروه‌های آموزشی کتابداری و اطلاع‌رسانی در این فرایند اشاره می‌کند. یافته‌های پژوهش بیگدلی و آقام (۱۳۸۲) نیز نشان داد که نگرش دانشجویان رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی در طول دوره تحصیل تغییر عمده‌ای کرده و مثبت شده است. یافته‌های پژوهش اکبری و افشار (۱۳۸۹) نیز در همین راستا بود.

ضریب همبستگی میان نمره دانشجویان در متغیر آشنایی با مباحث پایه و نظری رشته تحصیلی و نگرش مثبت نسبت به آن، برابر ۰/۶۹ بود که بیانگر این مطلب است که با افزایش آشنایی دانشجویان با مباحث پایه و نظری رشته تحصیلی، نگرش دانشجویان از رشته تحصیلی‌شان بیشتر مثبت می‌شود. یافته‌های شارع‌پور، صالحی، و فاضلی (۱۳۸۰) نیز نشان داد که افزایش آشنایی دانشجویان با ابعاد گوناگون رشته تحصیلی‌شان، میزان درک آن‌ها از رشته‌شان نیز افزایش می‌یابد.

پیشنهادها

مسئله علاقه‌مندی و نگرش دانشجویان نسبت به رشته تحصیلی خود موضوع بسیار مهمی است که طی سال‌های گذشته مورد توجه بسیاری از پژوهشگران بوده است. بسیاری از دانشجویان بدون آگاهی و شناخت قبلی اقدام به انتخاب رشته تحصیلی خود نموده، و پس از ورود به دانشگاه دچار نوعی سردرگمی و بی‌انگیزگی می‌شوند. کتابداری و اطلاع‌رسانی به عنوان یک رشته دانشگاهی نیز از این امر مستثنی نیست. بسیاری از دانشجویانی که وارد این حوزه می‌شوند اصولاً شناختی نسبت به این حوزه و دانش مربوط به آن ندارند (حیدری، ۱۳۸۸). از این رو، آموزش دهندگان کتابداری و اطلاع‌رسانی بایستی در شیوه‌های تدریس و تهیه شرح درس‌های خود توجه ویژه‌ای به پرورش ادارکات دانشجویان نمایند.

به کارگیری شیوه‌های نوین تدریس همچون یادگیری مبتنی بر پرسش جهت انتقال مفاهیم پایه؛ تلاش در راستای ارائه تصویری روشن از رشته و بازشناسی ارزش‌ها و جذابیت‌های حرفه از طریق پرداختن به جایگاه اجتماعی، فرهنگی، علمی، و آموزشی رشته به جای پرداختن صرف به روند تاریخی کتابخانه‌ها از عهد باستان تا کنون، و آشنایی با انواع کتابخانه‌ها در تدوین شرح درس مربوط به درس «مقدمه‌ای بر کتابداری و اطلاع‌رسانی» می‌تواند در ایجاد نگرش مثبت در دانشجویان مؤثر باشد.

گنجاندن منابع جدید به جای منابع قدیمی پیشنهادی برای درس «مقدمه‌ای بر کتابداری و اطلاع‌رسانی» در سرفصل‌های دوره کارشناسی کتابداری و اطلاع‌رسانی می‌تواند دانشجویان را هر چه بیش‌تر با مبانی رشته آشنا سازد و در آن‌ها نگرشی مثبت نسبت به رشته تحصیلی ایجاد کند. کتاب‌هایی همچون «مقدمه‌ای بر هویت کتابداری و اطلاع‌رسانی» اثر دکتر غلامرضا فدایی و «ارزش‌ها و جذابیت‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی: بازشناسی مبانی ارزشی کتاب، کتابخانه و کتابداری در عصر جدید اثر دکتر رحمت‌الله فتاحی که با رویکردی جدید به مبانی و ارزش‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی و با توجه به شرایط کنونی تألیف شده‌اند، از جمله این منابع هستند. ارائه آگاهی‌های لازم به دانشجویان در خصوص وضعیت بازار کار و اشتغال فارغ‌التحصیلان کتابداری و اطلاع‌رسانی نسبت به سایر رشته‌های علوم انسانی و اجتماعی نیز می‌تواند نگرش دانشجویان نسبت به آینده رشته را تغییر دهد.

منابع

- اکبری، اعظم و افشار، ابراهیم (۱۳۸۹). خودپنداره حرفه‌ای دانش‌آموختگان کارشناسی کتابداری و اطلاع‌رسانی: مطالعه اکتشافی. فصلنامه کتاب، ۲۲ (۱)، ۴۶-۵۴.
- بال، ساموئل (۱۳۷۳). انگیزش در آموزش و پرورش. ترجمه علی اصغر مسدد. شیراز: دانشگاه شیراز.
- بیگدلی، زاهد و آبام، زویا (۱۳۸۲). عوامل مؤثر در انتخاب رشته تحصیلی و تغییر نگرش دانشجویان کتابداری و روانشناسی بالینی در دانشگاه شهید چمران اهواز. کتابداری و اطلاع‌رسانی، ۶ (۲)، ۴۷-۶۷.
- حری، عباس (۱۳۸۴). چالش‌ها و راهکارهای آموزش کتابداری. کتاب ماه کلیات: ماهنامه تخصصی اطلاع‌رسانی و نقد و بررسی کتاب، ۸ (۷ و ۶)، ۱۸-۶.
- حیدری، غلامرضا (۱۳۸۸). بازنگری در تعریف کتابداری و اطلاع‌رسانی. فصلنامه کتاب، ۲۰ (۲)، ۲۷-۵۹.
- دیانی، محمدحسین (۱۳۸۱). نظرها و عملکردهای تحصیلی دانشجویان رشته‌های ریاضی/تجربی و انسانی/اجتماعی در دوره کارشناسی کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه فردوسی. کتابداری و اطلاع‌رسانی، ۵ (۳)، ۵۷-۷۲.
- رهادوست، فاطمه (۱۳۸۴). بحران را بشکافیم. کتاب ماه کلیات: ماهنامه تخصصی اطلاع‌رسانی و نقد و بررسی کتاب، ۸ (۷ و ۶)، ۲۵-۳۰.
- ساکي، رضا (۱۳۷۲). نگرش معلمان در مورد علل شکست و موفقیت‌های تحصیلی دانش‌آموزان و ارتباط آن با میزان موفقیت آنان در تدریس. پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.
- شارع‌پور، محمود؛ صالحی، صادق و فاضلی، محمد (۱۳۸۰). بررسی میزان شایستگی‌های کانونی در میان دانشجویان (مطالعه موردی: دانشگاه‌های صنعتی شریف، تهران و مازندران). نامه علوم اجتماعی، ۱۸، ۶۳-۸۸.
- شریفی، محمدرضا و طاهری نساج، حسین (۱۳۸۱). نگرش دانشجویان پزشکی به وضعیت تحصیل در رشته پزشکی. مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی، ۱ (۴)، ۳۵-۴۰.
- صدر ارحامی، نفیسه؛ کلاتری، صمد و عطارد، سهراب (۱۳۸۳). نگرش دانشجویان رشته پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان نسبت به رشته تحصیلی و آینده شغلی خود. مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی، ۵ (۱۱)، ۷۲-۷۵.
- صمدی، محمدتقی؛ تقی‌زاده، جاوید؛ کاشی تراش اصفهانی، زهرا و محمدی، مجید (۱۳۸۸). نگرش دانشجویان رشته بهداشت محیط دانشگاه علوم پزشکی همدان نسبت به رشته تحصیلی و آینده شغلی. مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی، ۹ (۴)، ۳۳۱-۳۳۶.
- فتاحی، رحمت‌الله (۱۳۸۸). ارزش‌ها و جذابیت‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی. تهران: نشر کتابدار.

- گتزلز، جیکوب و دیگران (۱۳۷۴). روانشناسی اجتماعی تعلیم و تربیت. ترجمه یوسف کریمی. تهران: دانشگاه پیام نور.
- ملکی، حسن (۱۳۷۹). برنامه‌ریزی درسی (راهنمای عمل). تهران: انتشارات مدرسه.
- میرزاییگی، علی (۱۳۸۰). برنامه‌ریزی درسی و طرح درس. تهران: انتشارات یسرون.
- یارویی، رضا (۱۳۷۳). بررسی و مقایسه نگرش دانشجویان مراکز تربیت معلم نسبت به رشته‌های مختلف تحصیلی و آینده شغلی خویش در استان کرمانشاه و شهر سنندج. پایان‌نامه کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.

References

- Baruchson-arbib, Sh. & Mendelovitz, Sh. (2004). A Study of Israeli Library and Information Science Students' Perceptions of Their Profession. *Libri*, 54, 82-97.
- Harris, R & Wilkinson, M. A. (2001). (Re) Positioning Librarians: How Young People View the Information Sector. *Journal of Education for Library and Information Science*, 42 (4), 289-307.
- Mansourian, Y. (2009). Evolving Perceptions of LIS Students about Their Discipline: An Action Research with Inquiry-based Learning Approach. *Library Review*, 59 (3), 185-197.
- Prokop, P.; Tuncer, G. & Chuda, J. (2007). Slovakian Students' Attitudes Toward Bilology. *Eurasia Journal of Mathematics, Science & Technology Education*, 3 (4), 287-295.

به این مقاله این‌گونه استناد کنید:

- گرای، احسان و سیامکی، صبا (۱۳۹۱). رابطه آشنایی با مباحث پایه و نظری رشته تحصیلی و نگرش به آن: مورد پژوهشی دانشجویان کتابداری و اطلاع‌رسانی. تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی، ۱۹ (۱)، ۱۳۵-۱۴۸.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی